

УДК 327.88:323.28.

**ТЕРОРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ В АРСЕНАЛІ
РОСІЇ В ПРОТИСТОЯННІ З УКРАЇНОЮ**
**TERRORISM AS AN INSTRUMENT IN RUSSIA'S
ARSENAL IN CONFRONTATION WITH UKRAINE**

Кореньков О. О.,
аспірант, Східноукраїнський національний
університет ім. Володимира Даля, директор
Міжнародного центру дослідження проблем
безпеки (Северодонецьк, Україна), e-mail:
alexkorenkov@ukr.net

Korenkov O. O.,
postgraduate student, Volodymyr Dahl
East-Ukrainian National University, Director
of the International Center for Security Studies
(Severodonetsk, Ukraine), e-mail:
alexkorenkov@ukr.net

Робиться спроба обґрунтування гіпотези про те, що Росія використовує тероризм як інструмент в протистоянні із іншими державами для досягнення своїх політичних цілей. У випадку з Україною, тероризм використовувався як інструмент ослаблення військового та політичного потенціалу країни при підготовці масштабної військової операції. Для обґрунтування цього припущення автор використовує дані відкритих джерел, в першу чергу інформацію про теракти в Україні, зібрану в The Global Terrorism Database [7], доповіді військового керівництва України, міжнародних аналітиків та організацій.

Ключові слова: тероризм, політичний потенціал, міжнародні аналітики та організації.

This article explores the hypothesis that Russia is using terrorism as an instrument when confronting other states in pursuit of its geo-political goals. In the case of Ukraine, terrorism was used as an instrument to weaken the military and political potential of the Ukraine during the preparation of a large-scale military operation by regular Russian forces. To test this hypothesis, the author uses open data sources, especially the Global Terrorism Database of the University of Maryland, as well as reports of the Ukrainian General Staff, and international organizations.

Keywords: terrorism, political potential, international organizations.

Починаючи з 2014 року в Україні спостерігається різке зростання кількості терористичної активності. За даними The Institute for Economics and Peace та Global Terrorism Index 2016, в 2015–2016 роках Україна посідала 11 місце в світі за кількістю терористичних інцидентів [9]. Однак причина цього зростання детально не проаналізована. Закритість офіційної інформації про терористичну активність в Україні або її обмежена доступність на рівні публічних заяв відповідальних за протидію тероризму державних структур суттєво ускладнює виявлення причин, закономірностей та особливостей тероризму на території України. Одним із доступних інструментів дослідження проблеми тероризму в Україні є відкриті бази даних, які зберігають інформацію про терористичну активність в світі. Автор в даній роботі робить спробу обґрунтувати на основі аналізу інформації з Global Terrorism Database припущення про те, що головною причиною різкого зростання терористичної активності в Україні після 2014 року є діяльність Російської Федерації та її стратегія по відношенню до України.

У своїй статті для американського журналу Foreign Policy «The New Face of Terrorism in 2019» Віра Міронова наводить, на її погляд, вагомі

аргументи на користь дуже сумнівного висновку–заклику: США та Захід мають тісніше співпрацювати з Росією, якщо вони хочуть ефективно боротися з тероризмом. Авторка зазначає, що «США та їх союзникам потрібно визнати, що майбутні атаки (маються на увазі терористичні атаки – О. К.) скоріше за все будуть спрямовані зі Сходу і що немає інших варіантів аніж співпрацювати з Росією та її сусідами для того, щоб зупинити їх» [13]. Заклики до кооперації з Росією в справі боротьби із глобальним тероризмом лунають не тільки на сторінках авторитетних міжнародних видань, а й з вуст депутатів Європарламенту. Так, одним із керівних принципів політики ЄС по відношенню до Росії є вибіркоче залучення останньої до вирішення питань зовнішньої політики.

«Не дивлячись на поточну конфронтацію між ЄС та Росією щодо України, залишається багато сфер, в яких обидві сторони мають спільний інтерес та занепокоєння... В Сирії, Росія та ЄС мають спільну зацікавленість в боротьбі проти ДІЛ» [14].

Однак зазначені заклики до співпраці з Росією у боротьбі із тероризмом не враховують того факту, що Росія сама активно використовує тероризм у власних інтересах, у тому числі і в якості інструменту в зовнішній політиці та військовому протистоянні. Тероризм по відношенню до інших держав є елементом гібридної стратегії, добре описаної у відомій статті начальника Генштабу РФ Валерія Герасімова. Для Герасімова в сучасному світі «правила війни змінилися... зростає роль невійськових засобів у досягненні політичних та стратегічних цілей, які у кількох випадках за своєю ефективністю значно перевищили силу зброї» [5].

Одним із найбільш ефективних видів озброєння, на думку начальника Генштабу РФ, є інформаційні ресурси, які у поєднанні з «військовими засобами прихованого характеру, у тому числі і за допомоги екстремістських та терористичних організацій» дозволяють розхитати ситуації в країні зсередини та позбавити противника «фактичного суверенітету без захоплення території держави» [6].

Як зазначають в доповіді «Chaos as a Strategy: Putin's 'Promethean' Gamble» [10] аналітики Center for European Policy Analysis, військово–політичне керівництво Росії розглядає поточну ситуацію в регіоні та світі як протистояння з США та Європою. В цьому протистоянні Росія усвідомлює свою слабкість у разі симетричного протистояння, тому для компенсації йде на свідомий ризик, створюючи ситуацію «хаосу», в якій перемагає той, хто найкраще справляється з нестабільністю та розладом. Щоб полегшити реалізацію цієї стратегії, Росія використовує асиметричні засоби, операції дезінформації, підриву та «політичної війни». Україна з 2014 року стала найбільшим полігоном для випробування Росією цієї стратегії «хаосу». Одним з ключових інструментів тут, поряд з підтримкою проксі сил (сепаратистів «ДНР/ЛНР»), використанням регулярних збройних сил у прямому протистоянні та підтримкою політичної опозиції, для Росії став

тероризм. Для обґрунтування цього твердження автор проаналізував історію тероризму в Україні за період з 1991 по 2017 роки, використовуючи інформацію The Global Terrorism Database.

Для аналізу автор використовує визначення терміну тероризм, наведене в Global Terrorism Database Codebook [8]. В цій роботі тероризм визначається як *«загроза чи фактичне використання незарядженої сили та насильства з боку недержавного суб'єкта для досягнення політичної, економічної, релігійної або соціальної мети через страх, примус або залякування»*. Global Terrorism Database надає додаткові критерії для уточнення визначення тероризму та виключення сумнівних інцидентів з досліджень. Щоб уникнути помилок, а саме врахування в дослідженні як терористичних атак таких інцидентів, які насправді є військовими діями, автор використовує три критерії з Додаткового механізму фільтрації, який передбачений в Global Terrorism Database. Усі запитовані дані фільтруються за такими критеріями:

– інцидент повинен бути спрямований на досягнення політичної, економічної, релігійної або соціальної мети;

– необхідно мати свідчення про намір виконавця примушувати, залякувати або вплинути через насильство на більшу аудиторію (або аудиторію), ніж безпосередні жертви нападу;

– інцидент повинен бути поза контекстом законної воєнної діяльності, тобто дія повинна бути поза межами параметрів, дозволених міжнародним гуманітарним правом (зокрема, застереження проти навмисного націлювання на цивільних осіб або некомбатантів).

З дослідження були також виключені усі невдалі атаки. Незважаючи на те, що Global Terrorism Database має можливість виключити всі інциденти, які не *«відповідають всім критеріям включення в якості терористичного інциденту»* [1], автор свідомо відмовився застосовувати цей фільтр, оскільки відмінність результату пошуку при його використанні складає лише 6%. Тобто під категорію «сумнівних» підпадає лише 6% (46 атак) від усіх інцидентів в Україні, що не впливає суттєво на кінцевий результат дослідження. В той же час в Global Terrorism Database не наведено достатньо інформації про те, чому саме той чи інший інцидент вважається сумнівним. Отже, враховуючи вище зазначені критерії пошуку, в даному дослідженні автор використовує інформацію про терористичні інциденти в Україні, розуміючи під цим *успішний напад недержавного суб'єкта заради досягнення політичної, економічної, релігійної або соціальної мети через страх, примус або залякування, поза контекстом законної воєнної діяльності і спрямований на більшу аудиторію, ніж безпосередні жертви атаки*.

Дослідження складається з трьох частин: загальної характеристики тероризму в Україні, співставлення піків тероризму із масштабними військовими операціями в період 2014–2015 років та співставлення динаміки тероризму із

масштабними політичними подіями в Україні за період з 1991 по 2014 роки.

Загальна характеристика тероризму в Україні починаючи з 1991 року.

За 27 років незалежності в Україні за результатами аналізу Global Terrorism Database було скоєно 809 терактів. 85% всіх терактів – за 2014–2015 роки. Всього від тероризму загинуло за період з 1991 по 2017 роки 1124 чоловік, поранення отримали 1246 чоловік. Причому 91% всіх поранених та 95% всіх загиблих – за 2014–2015 роки.



42% (336 інцидентів) було скоєно проти цивільних та приватної власності. Інфраструктура (транспорт, аеропорти тощо) була другою найбільш часто атакованою ціллю (14% всіх атак з 1991 року). Уряд і бізнес були атаковані в 11% усіх інцидентів кожен. 6% всіх терористичних атак було націлено на поліцію.



Найбільшу кількість терактів за всю історію України скоїли члени так званої «Донецької народної республіки» – 248 атаки (31%). Ще 107 (13%) терактів скоїли члени «Луганської народної республіки». Інші проросійські організації та групи, серед яких так зване «Одеське підпілля», «Харківські партизани», «Армія Дону» та інші – 19 терактів. Ще 14 атак на відповідальності різних праворадикальних груп та організацій, у тому числі і один з наймасштабніших терактів за всю історію України – підірив ручної гранати на мітингу біля Верховної ради влітку 2015 року.



В цілому, спираючись на дані проведеного аналізу, тероризм як загрозове масштабне явище, з'явився в Україні після початку конфлікту на Сході та окупації Криму і частини Донецької і Луганської областей. Теракти до 2014 року мали несистемний, обмежений за масштабами характер. За інформацією The Global Terrorism Database, всі без виключення терористичні акти до 2013 року були скоєні невідомими. Саме 2014 рік можна вважати роком початку хвилі тероризму в Україні.



Найбільші за жертвами теракти, скоєні цими організаціями, є нападами на цивільних. Нижче наведений перелік найбільших терактів в історії України починаючи з 1991 року.

Рівень тероризму в Україні впродовж активних воєнних дій на Сході України.

В другій частині аналізу автор перевірів, чи існує залежність між рівнем терористичної активності та загостренням протистояння на Сході України. Для цього використовується інформація про найбільш інтенсивні бойові зіткнення на Сході, надана Генеральним штабом України та дані про терористичні напади, наведені в The Global Terrorism Database. Перший наведений на сайті Генштабу приклад загострення протистояння на Сході – це бойові дії в районі Іловайська, міста в Донецькій області. Найбільш інтенсивні бої тривали в період 24–29 серпня 2014 року [2]. За цей період, за даними Global Terrorism Database, в Україні було скоєно 21 терористичний напад. Це 45% від загальної кількості нападів за серпень місяць (47 терактів), та 5% від загальної кількості терактів

за 2014 рік. Територіально, більшість терактів в цей період були скоєні в Донецькій області. Тобто судячи з цих даних можна стверджувати, що не зважаючи на активні воєнні дії в районі Іловайська, це не призвело до зростання кількості терактів в інших частинах України. Однак як видно з графіку терактів за 2014 рік, піковим став період з червня по серпень. Лише за липень місяць сталося 85 терактів (25% всіх терактів за рік). Переважна більшість – в Луганській та Донецькій областях. Однак крім того теракти мали місце в Харкові, Львові, Одесі. В більшості випадків мішенню терористів були цивільні – 55% терактів за місяць. В 11% напади були скоєні на урядові структури чи осіб. Варто зазначити, що саме в липні терористи скоїли найбільший теракт в історії України – збиття пасажирського літака рейсу МН17. Судячи з цих даних, початку масштабних військових дій передувало збільшення кількості терористичних нападів в різних містах України, але в першу чергу в Донецькій та Луганській областях. Сепаратисти відповідальні за 52% нападів. У 48% атаках організатори залишаються невідомими.

Другий період загострення ситуації на фронті за даними Генштабу України – період з 27 січня до 18 лютого 2015 року. В цей час тривали активні бойові дії на Дебальцевському плацдармі [3]. За цей період, за даними Global Terrorism Database, в Україні було скоєно 47 терактів (16% всіх терактів за рік). Найбільша кількість нападів сталася на приватних осіб та приватну власність – 62%. На цей період припадають три масштабні теракти проти цивільних, а саме обстріл пасажирського автобусу поблизу Волновахи (загибло 12 людей, поранення отримали 18 людей), обстріл зупинки в Донецьку (8 загиблих, 13 поранених) та артилерійської обстріл житлових кварталів Маріуполя (загибло 30 людей, ще 128 отримали поранення). Однак як і у випадку із першим прикладом – бойовими діями в Іловайську в 2014 році, тут найбільша кількість терактів за рік зафіксована на передодні масштабних боїв на фронті. З 1 по 26 січня 2015 року було скоєно 71 терактів (25% всіх терактів за 2015 рік). У 49% нападах жертвами були приватні особи.

Знову такі цифри демонструють, що напередодні початку масштабного наступу в районі Дебальцевого, сепаратисти (68% терактів скоєні «ДНР» та «ЛНР») провели масштабну терористичну кампанію.

Пов'язаність тероризму з політичними протестами.

Цікаво, що тероризм в Україні до 2014 року залишався майже невідомим, незважаючи на кілька масштабних політичних криз та кампаній масових протестів за період з 1991 по 2014 роки. В історії України починаючи з 1991 року можна виділити кілька подій, які мали визначальний вплив на політичну ситуацію в країні.

Як видно з наведеної інформації, тільки в 1994 та 2014 роках спостерігалось різке зростання кількості терактів в періоди масштабних політичних протестів. Теракти на початку 2014 року мали місце вже після переростання протестів

Таблиця 1. Наймасштабніші за кількістю жертв теракти в історії України.

Дата	Опис	Постраждало	Відповідальність
29 січня – 1 лютого 2017 року.	Артилерійській обстріл житлових кварталів Авдіївки. Місто при температурі повітря – 20 С залишилося без водопостачання, електрики та опалення.	16 загинуло (3 цивільних, 13 військових). Поранення отримали більше 100 осіб.	«ДНР»
31 серпня 2015 року.	Вибух гранати під час мітингу біля Верховної ради України.	В результаті загинуло 4 людини, ще 141 отримала поранення.	Українські націоналісти
22 лютого 2015 року.	Підриг вибухівки (протипіхотної міни на рудоуправлінні) під час ходи за єдність в Україні.	Загинуло 4 особи, ще 9 отримали поранення.	«Харківські партизани».
10 лютого 2015 року.	Обстріл житлових кварталів Краматорську.	Загинуло 17 людей. Поранення отримали 64 людини.	«ДНР».
24 січня 2015 року.	Артилерійській обстріл житлових кварталів Маріуполя.	Загинуло 30 людей, ще 128 отримали поранення.	«ДНР» (підозрюються)
22 січня 2015 року.	Мінометний обстріл житлових кварталів окупованого Донецьку.	В результаті обстрілу зупинки загинуло 8 осіб, ще 13 отримали поранення.	«ДНР» (підозрюються)
13 січня 2015 року.	Артилерійській обстріл українського пункту пропуску на автошляху поблизу міста Волноваха. Під обстріл потрапив рейсовий автобус.	В результаті загинуло 12 осіб, поранення отримали ще 18.	«ДНР».
17 липня 2014 року.	Збиття зенітним ракетним комплексом «Бук» російського виробництва рейсового пасажирського літака компанії Malaysia Airlines Boeing 777 біля Тореза Донецької області.	Загинули 298 особи.	«ДНР» (підозрюються)
2 травня 2014 року.	Пожежа в Будинку профспілок в Одесі під час сутичок.	Загинуло 42 людини.	Відповідальність на себе ніхто не взяв. В GTD зазначено, що в скоєні теракту підозрюється «Правий сектор». Як і у випадку збиття літака рейсу МН17, автори GTD визначають обидва інциденти як однозначні терористичні напади. Незважаючи на те, що офіційне розслідування у справі МН17 покладає відповідальність на російські регулярні військові сили, а у випадку інциденту з Будинком профспілок в Одесі відповідальність за даними офіційного розслідування української прокуратури несуть проросійські сепаратисти, аналітики GTD мають протилежне ставлення до цих випадків.
27 квітня 2012 року.	Серія вибухів в громадських місцях в місті Дніпропетровську.		Невідомі
28 липня 2010 року.	Вибух в церкві в Запоріжжі.	В результаті теракту загинула одна особа, ще 9 отримали поранення.	Невідомі
2 жовтня 1999 року.	Замах на політичного діяча, кандидата в президенти України під час зустрічі з виборцями у Кривому Розі.	Поранення отримали 44 людини.	Невідомі

в насильницьке протистояння, причому переважна більшість з них була скоєна не проти державних установ чи військових об'єктів, а проти цивільних, журналістів, протестуючих. І вони склали лише 2,5% від загальної кількості терактів за той рік.

Навпаки, зростання тероризму в 1994 році було найбільшим до 2010 року. Три з чотирьох терактів сталися на території Кримського півострову – центру протестів та конфлікту. Різке зростання тероризму відбулося на фоні суперечок та

конфлікту між Україною та Росією щодо розподілу Чорноморського флоту. В 1993 році цей конфлікт переріс у збройну сутичку, яка закінчилася пораненням кількох російських військових [12].

Після введення на територію півострова 60 тис. солдат Національної гвардії та прикордонних військ, а також врегулювання питань щодо розподілу флоту, ситуація нормалізувалася. В березні 1995 року була ліквідована посада президента Криму. Теракти припинилися.

Таблиця 2. Кількість терактів в Україні в ході політичних протестів та революцій.

Дата	Опис	Кількість терактів за період
жовтень 1993 – березень 1995 року	Прийняття ВР Криму конституції та створення посади президента Криму, початок протестів, конфлікт навколо розподілу Чорноморського флоту.	4 інциденти. Це найбільша кількість терактів в Україні за період з 1991 по 2010 роки.
грудень 2000 року – березень 2001 року.	Акції «Україна без Кучми» – кампанія протестів в Україні у 2000–2001 роках, організована політичною опозицією; спрямована переважно на відставку президента Леоніда Кучми	0
22 листопада 2004 року – 26 грудня 2004 року.	Помаранчева революція – кампанія протестів, мітингів, пікетів, страйків та інших актів громадянської непокорності в Україні, організована і проведена прихильниками Віктора Ющенка, основного кандидата від опозиції на президентських виборах у листопаді – грудні 2004 року.	0
16 листопада – 3 грудня 2010 року.	Податковий майдан – масові мітинги та протести в Україні проти ухвалення Верховною Радою України проекту нового Податкового кодексу.	0
21 листопада 2013 – 22 лютого 2014 року	Революція Гідності – політичні та суспільні зміни в Україні, викликані спротивом проти відходу політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою відмовою від цього курсу.	10 (починаючи з 6 січня 2014 року)

Висновок. Сьогоднішнє військово–політичне керівництво Росії ставить головним для себе завданням – самозбереження в умовах нестабільної соціально–політичної ситуації в регіоні та світі. Головною загрозою влада РФ вважає для себе так звані «кольорові революції» як у себе в країні, так і в сусідніх країнах. Засіб самозбереження – самоізоляція та створення навколо себе кордону з «зони нестабільності», яка б з одного боку мобілізувала внутрішню підтримку дій влади, а з іншого, концентрувала зусилля та ресурси потенційних супротивників на подоланні наслідків нестабільності, відвертаючи увагу від самої Росії. Для вирішення зазначеного завдання було обрано стратегію «хаосу». Згідно цієї стратегії, в нестабільному середовищі перемагає той, хто ефективніше діє в умовах хаосу. В рамках цієї стратегії особливе значення має використання сили, в першу чергу військової, для дестабілізації противника та захисту власної позиції.

Військове керівництво РФ, в першу чергу керівництво Генштабу РФ, використовує концепцію «гібридних дій», яка описується в статтях начальника Генштабу Валерія Герасімова як комплекс заходів для досягнення політичних цілей з мінімальним збройним втручанням та з використанням військових заходів прихованого характеру, в тому числі за допомогою екстремістських і терористичних організацій. Мета полягає у позбавленні противника фактичного суверенітету без захоплення території держави.

Тобто тероризм військово керівництво РФ розглядає як один із інструментів у протистоянні в новому, гібридному конфлікті. Результати проведеного в цій роботі аналізу свідчать, що і у випадку із Україною, Росія використовувала та продовжує використовувати тероризм як один із інструментів тиску на противника, у даному випадку – тиску на Україну. Порівняння інформації, наведеної у The Global Terrorism Database із даними про періоди найбільш інтенсивних боїв на Сході України проти сепаратистів та

російських регулярних військ (Іловайськ – літо 2015, Дебальцеве – зима 2015) свідчить про те, що напередодні проведення масштабних наступів проти збройних сил України, проводилась масштабна кампанія терактів, яка охоплювала територію не тільки Донецької та Луганської областей, але і центральні, південні і навіть західні регіони країни. Жертвами атак були в переважній більшості випадків цивільні. Виконавцями – «ДНР» та «ЛНР». Однак фактичне керівництво підрозділами сепаратистів здійснюють російські військові, про що неодноразово заявляло українське військово командування [11] та полонені російські кадрові військові [4]. Крім того військове та матеріальне забезпечення 1–го корпусу «ДНР» та 2–го корпусу «ЛНР» надається через штаб та підрозділи 8 загальної військової армії, яка входить до складу Південного військового округу РФ (штаб – Новочеркаськ). Враховуючи все вище зазначене, можна припустити, що військово–політичне керівництво РФ свідомо використовувало терористичні акти на території України з метою тиску на супротивника, «підриву його військового і економічного потенціалу». Показово, що до початку військової агресії Росії в 2014 році, найбільша активність терористів в Україні мала місце в 1994–1995 роках і була пов'язана із намаганнями Росії змусити керівництво України поступитися в питанні розподілу кораблів Чорноморського флоту.

Про тривалу традицію використання тероризму у військових та політичних цілях РФ може свідчити приклад Грузії та Молдови. За даними The Global Terrorism Database з 1991 року в Грузії було зафіксовано 171 теракт. Найбільша активність терористів була зафіксована напередодні та під час військового вторгнення Росії в 2008 році. Якщо за рік до цього, в 2007 було зафіксовано 0 терактів, то за 2008 – 30 нападів. Причому 24 з них – до 8 серпня – початку агресії Росії. Причому 12 терактів – впродовж місяця до початку вторгнення. У 10 випадках відповідальними за

вказані атаки є абхазько–осетинські сепаратисти. В інших 23 випадках організатори невідомі.

В іншій країні, яка пережила досвід військової агресії Росії, є Молдова. В цій країні за період з 1991 по 2017 рік було скоєно 18 терактів. Більше половини, 11 інцидентів, мали місце в 1992 році, в ході придністровського конфлікту, в якому підтримку сепаратистам надавала регулярна армія РФ. Всі 11 терактів були скоєні в період найбільшого загострення ситуації в Придністров'ї – березень – липень 1992 року. За даними The Global Terrorism Database 6 з 11 терактів – на відповідальності проросійських сепаратистів. У половині атак жертвами стали поліцейські. Сім з одинадцяти наведених терактів сталися напередодні боїв за місто Бендери – найбільшої військової операції за час конфлікту. Як і у випадку Грузії та України, в Молдові більшість терактів сталися в ході підготовки масштабної військової операції за підтримки/при безпосередній участі регулярної армії РФ. І в Молдові, і в Грузії, і навіть Україні в 1994 році в Криму, після того, як Росія досягнула своєї мети, кількість терактів різко зменшується.

Звичайно, наведені в дослідженні висновки потрібно додатково перевірити, спираючись на інші джерела, окрім даних, наведених в The Global Terrorism Database. Гіпотеза про те, що тероризм є одним з «гібридних методів», які Росія використовує для досягнення своїх цілей, потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. 'Advanced Search', 2019, *The Global Terrorism Database*. [online] Доступно: https://www.start.umd.edu/gtd/search/?back=1&casualties_type=b&casualties_max=&start_year=2008&start_month=1&start_day=1&end_year=2008&end_month=12&end_day=31&criteria1=yes&criteria2=yes&criteria3=yes&dtp2=all&success=no&country=74.
2. 'Аналіз Генерального штабу ЗСУ щодо бойових дій на Дебальцевському плацдармі з 27 січня до 18 лютого 2015 року', *Міністерство оборони України*, 3. [online] Доступно: <http://www.mil.gov.ua/analitichni-materiali/analiz-generalnogo-shtabu-zsu-shhodo-bojovih-dij-na-debaltsevskomu-placzdarmi-z-27-sichnya-do-18-lyutogo-2015-roku.html>.
3. 'Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24–29 серпня 2014 року', *Міністерство оборони України*, 19. [online] Доступно: <http://www.mil.gov.ua/news/2015/10/19/analiz-illovausk-14354>.
4. 'Военный рассказ о 2 тысячах «советников» террористов «ДНР/ЛНР» из Вооруженных сил РФ', *TCH*, 29. [online] Доступно: <https://ru.tsn.ua/ato/sbu-obnarodovala-video-doprosarossijskogo-mayora-starkova-459843.html>.
5. Герасимов, В. 'Ценность науки в предвидении', *Военно-промышленный курьер*, 26. [online] Доступно: <https://vpk-news.ru/articles/14632>.
6. Герасимов, В. 'По опыту Сирии', *Военно-промышленный курьер*, 7. [online] Доступно: <https://vpk-news.ru/articles/29579>.
7. 'Global Terrorism Database', 2018, *University of Maryland*. [online] Доступно: <https://www.start.umd.edu/gtd/>
8. 'Global Terrorism Database Codebook', 2018, *University of Maryland*. [online] Доступно: <https://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>.
9. 'The Institute for Economics and Peace. Global Terrorism Index 2016', 2016, The Institute for Economics and Peace, *o the National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START)*. [online] Доступно: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>.
10. Jensen, DN., Doran, BP., 2018. 'Chaos as a Strategy: Putin's 'Promethean' Gamble', *Center for European Policy Analysis*. [online] Доступно: <https://www.cepa.org/chaos-as-a-strategy>.
11. Najev, S. 'Armijs'ki korpusy tak zvanyh «DNR» ta «LNR» – ce klasychni rosij's'ki pidrozdily, sformovani za shtatamy ta statutamy zbrojnyh syl Rosijs'koi Federacii' (The Army Corps of the so-called «DNR» and «LNR» are the classical Russian units formed according to the states and the charters of the armed forces of the Russian Federation)', *Ukrinform*. [online] Доступно: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2452326-naev-armijski-korpusi-dnr-ta-lnr-ce-klasichni-pidrozdili-zs-rf.html>.
12. Mezenцев, Ja. 'Holodna vijnna za Krym. Jak dilyly flot u 1990-h (Cold War for the Crimea. How the fleet was divided in the 1990s)', *Ukrain's'kyj tyzhden'*, 1005. [online] Доступно: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/05/10/38319/>.
13. Mironova, V., 2019. 'The ew Face of Terrorism in 2019', *Foreign Policy*. [online] Доступно: <https://foreignpolicy.com/2019/01/01/the-new-face-of-terrorism-in-2019/>.
14. Russell, M. 'The EU's Russia policy. Five guiding principles', *European Parliamentary Research Service*. [online] Доступно: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614698/EPRS_BRI\(2018\)614698_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614698/EPRS_BRI(2018)614698_EN.pdf).

References

1. 'Advanced Search', 2019, *The Global Terrorism Database*. [online] Dostupno: https://www.start.umd.edu/gtd/search/?back=1&casualties_type=b&casualties_max=&start_year=2008&start_month=1&start_day=1&end_year=2008&end_month=12&end_day=31&criteria1=yes&criteria2=yes&criteria3=yes&dtp2=all&success=no&country=74.
2. 'Analiz General'nogo shtabu ZSU shhodo bojovyh dij na Debal'cevs'komu placdarmi z 27 sichnja do 18 ljutogo 2015 roku (Analysis of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine on hostilities on the Debaltsevsyky bridgehead from January 27 until February 18, 2015)', *Ministerstvo oborony Ukrai'ny*, 3. [online] Dostupno: <http://www.mil.gov.ua/analitichni-materiali/analiz-generalnogo-shtabu-zsu-shhodo-bojovih-dij-na-debaltsevskomu-placzdarmi-z-27-sichnya-do-18-lyutogo-2015-roku.html>.
3. 'Analiz bojovyh dij v rajoni Ilovajs'ka pislja vtorgnennja rosij's'kyh vijs'k 24-29 serpnja 2014 roku (Analysis of hostilities in the Ilovajsk area after the Russian troops invaded August 24-29, 2014)', *Ministerstvo oborony Ukrai'ny*, 19. [online] Dostupno: <http://www.mil.gov.ua/news/2015/10/19/analiz-illovausk-14354>.
4. 'Voennyj rasskazal o 2 tysjachah «sovetsnikov» terroristov «DNR/LNR» iz Vooruzhennyh sil RF (The military told about 2 thousand «advisers» of terrorists «DNR / LNR» from the Armed Forces of the Russian Federation)', *TSN*, 29. [online] Dostupno: <https://ru.tsn.ua/ato/sbu-obnarodovala-video-doprosarossijskogo-mayora-starkova-459843.html>.
5. Gerasimov, V. 'Cennost' nauki v predvidenii (The value of science in foresight)', *Voennopromyshlennyj kur'er*, 26. [online] Dostupno: <https://vpk-news.ru/articles/14632>.
6. Gerasimov, V. 'Po opytu Sirii (According to the experience of Syria)', *Voennopromyshlennyj kur'er*, 7. [online] Dostupno: <https://vpk-news.ru/articles/29579>.
7. 'Global Terrorism Database', 2018, *University of Maryland*. [online] Dostupno: <https://www.start.umd.edu/gtd/>
8. 'Global Terrorism Database Codebook', 2018, *University of Maryland*. [online] Dostupno: <https://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>.
9. 'The Institute for Economics and Peace. Global Terrorism Index 2016', 2016, The Institute for Economics and Peace, *o the National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START)*. [online] Dostupno: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>.
10. Jensen, DN., Doran, BP., 2018. 'Chaos as a Strategy: Putin's 'Promethean' Gamble', *Center for European Policy Analysis*. [online] Dostupno: <https://www.cepa.org/chaos-as-a-strategy>.
11. Najev, S. 'Armijs'ki korpusy tak zvanyh «DNR» ta «LNR» – ce klasychni rosij's'ki pidrozdily, sformovani za shtatamy ta statutamy zbrojnyh syl Rosijs'koi Federacii' (The Army Corps of the so-called «DNR» and «LNR» are the classical Russian units formed according to the states and the charters of the armed forces of the Russian Federation)', *Ukrinform*. [online] Dostupno: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2452326-naev-armijski-korpusi-dnr-ta-lnr-ce-klasichni-pidrozdili-zs-rf.html>.
12. Mezenцев, Ja. 'Holodna vijnna za Krym. Jak dilyly flot u 1990-h (Cold War for the Crimea. How the fleet was divided in the 1990s)', *Ukrain's'kyj tyzhden'*, 1005. [online] Dostupno: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/05/10/38319/>.
13. Mironova, V., 2019. 'The ew Face of Terrorism in 2019', *Foreign Policy*. [online] Dostupno: <https://foreignpolicy.com/2019/01/01/the-new-face-of-terrorism-in-2019/>.
14. Russell, M. 'The EU's Russia policy. Five guiding principles', *European Parliamentary Research Service*. [online] Dostupno: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614698/EPRS_BRI\(2018\)614698_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614698/EPRS_BRI(2018)614698_EN.pdf).